

ІМАМА́Т — інститут верховного керівництва в **ісламі**. Імам (з араб. — проводир) — голова мусульм. громади, наділений одночасно світською і духовною владою. Формування вчення про І. пов'яз. із диспутами щодо легітим. правонаступництва влади після смерті пророка Мухаммеда (632). У суніт. традиції І. еволюціонував у концепцію халіфату, згідно з якою він є необхідним для закон. функціонування влади. Імама (халіфа) — єдиного для всієї мусульм. умми — обирали або ж його призначав попередник. Існування кількох халіфів не допускалося. Традиційно в суніт. трактатах чітко розділено І. перших чотирьох халіфів, яких визнають найбільш правильними послідовниками та наступниками пророка Мухаммеда, і пізніших халіфів, влада яких була ближчою до влади звичайних земних правителів. Офіційно І. у формі халіфату проіснував у мусульм. світі до 1924, коли його ліквідував **М. К. Ататюрк**. Відміна халіфату визначила нову актуалізацію в сучас. іслам. богослов. та політ. думці питання про пошуки нового єдиного імама, який би виконував функції об'єднання іслам. світу й гаранта виконання волі Аллаха. Підхід до визначення ролі та важливості І. складає ключову різницю між сунізмом і шиїзмом. У шиїзмі І. більш значимий і прирівнюється до ін. настанов самого Аллаха, які не можуть бути скасовані за бажанням людей. На відміну від сунізму, імам у шиїзмі отримав дуже високий реліг. авторитет і символічне

значення непогрішимого правителя, якого спрямовує Бог. Окрім того, І. у шиїзмі легітимно передається лише в межах родини пророка Мухаммеда, а точніше — через нащадків четвертого правед. халіфа Алі та доньки пророка Фатіми. Відповідно, усіх суніт. халіфів, окрім Алі, шиїти не визнають легітимними. Після того, як 874 ланцюг наслідування І. перервався, в шиїзмі розробили містичну концепцію «прихованого імама», а функції реліг. авторитету серед шиїтів перебрали вчені-богослови й правознавці. Численні сектанти. розгалуження в шиїзмі призвели до певних розбіжностей у розумінні І. шиїтами-дванадцятниками, ісмаїлітами, зайдітами та ін. групами. Так, зайдіти не визнають принципу наслідування І. та безгрішності своїх імамів. На тер. сучас. Дагестану й Чечні (РФ) існувало держ. утворення Пн.-Кавказ. імамат (1829–59).

Рекомендована література

1. M. Momen. An Introduction to Shi'i Islam: the History and Doctrines of Twelver Shi'ism. Oxford, 1985;
2. W. Madelung. Imama // The Encyclopaedia of Islam. Leiden, 1986. Vol. 3;
3. J. Subhani. Doctrines of Shii Islam: a Compendium of Imami Beliefs And Practices. London, 2001.

Д. В. Шестопапець

Бібліографічний опис:

Імамат / Д. В. Шестопапець // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2011. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-13255>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України (докладніше).